

Грінченко О.В., асистент

Полтавська державна аграрна академія

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ ОПТОВИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Рецензент – доктор економічних наук Х.З. Махмудов

Проаналізовано механізм діяльності оптових продовольчих ринків, розкрито їх особливості та основні завдання. Визначено умови діяльності суб'єктів, які працюють на оптових ринках продовольчої продукції, вимоги до якості й складу продукції, що реалізується виробниками, можливості, яким сприяє діяльність таких ринків. Висвітлено наслідки діяльності оптових ринків для виробників і споживачів. Визначальними наслідками створення оптових продовольчих ринків є: сприяння підвищенню економічної ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, виведення з тіні та легалізація товаропотоків сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: аграрний ринок, виробник, оптовий продовольчий ринок, реалізація, споживач.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні має місце нестабільна цінова ситуація на аграрному ринку через недостатній розвиток його інфраструктури, зокрема, цивілізованих прозорих каналів розподілу аграрної продукції на шляху від виробника до кінцевого споживача на вигідних для всіх учасників процесу умовах, стабільних зв'язків у ланцюгу “виробник – оптовик – роздрібний продавець – споживач”.

Ситуація, що склалася, є причиною значних цінових коливань на продовольчому ринку, призводить до неефективного використання ресурсів, звужує можливості щодо забезпечення населення якісними продуктами харчування у широкому асортименті за доступною ціною, зумовлює додаткові збитки для виробників, переробників і споживачів, і в кінцевому результаті значні економічні втрати місцевого та державного бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Методологічні та методичні питання розвитку ринків аграрної продукції розкриваються в наукових працях Г.О. Андрусенка, В.І. Бойка, М.І. Белявцева [1], О.І. Гойчук, О.Д. Гудзинського, Й.С. Завадського, В.В. Зіновчука, С.М. Злупка [4], О.Ю. Єрмакова, П.С. Єщенка [3], М.П. Канінського, В.І. Криворучка,

П.М. Макаренка, І.Н. Топіхи, А.І. Шумейка, О.М. Шпичака та інших.

Так, зокрема, у навчальному посібнику „Інфраструктура товарного ринку” М.І. Белявцев констатує, що у сучасній економічній ситуації особлива роль відводиться товарному ринку, який відображає взаємодію всіх ланок у процесі руху товару. Функціонуюча система товарного ринку володіє власною інфраструктурою, що є обов'язковим компонентом ринкової економіки. Особлива увага відводиться й специфічним особливостям роботи оптових посередників у сучасних умовах господарювання.

У навчальному посібнику „Перехідна економіка: сучасна Україна” під авторством С.М. Злупка на основі вивчення різноманітних статистичних, соціологічних та інших матеріалів, а також використання публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних авторів висвітлено новий етап у формуванні та розвитку національної економіки, починаючи від проголошення державної незалежності України. Розглянуто основи інноваційно-конкурентоспроможної моделі національної економіки, роль аграрного сектора економіки у продовольчій безпеці країни, формування грошової і фінансово-кредитної систем, розвиток економіки України в умовах глобалізації.

Водночас, на жаль, не можна на даний час говорити про завершеність вирішення комплексу організаційно-економічних проблем, особливо тих, що стосуються формування і функціонування мережі оптових ринків.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних аспектів функціонування й розвитку оптових продовольчих ринків та обґрунтуванні необхідності створення таких ринків в Україні.

Матеріали і методи досліджень. Основними джерелами інформації для написання статті слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, світова практика та економічна теорія відносно методів і форм оптової торгівлі, а також нормативно-правові акти різних рівнів. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод та комплексний підхід до вивчен-

ня економічних явищ. Автором використані такі методи: монографічний, абстрактно-логічний, маркетингового дослідження, аналізу та синтезу.

Результати досліджень. Розвиток мережі оптових продовольчих ринків обумовлений проблемами продовольчого забезпечення країни. Розпад СРСР призвів до руйнування державної централізованої оптової торгівлі продовольчими товарами, приватизації оптових і роздрібних підприємств, ліквідації централізованої системи розподілу сільськогосподарської продукції та продовольства, що сприяло нищенню системи просування продовольчих товарів до споживачів в Україні. Все це вимагає знаходження нових підходів до організації оптової торгівлі та руху продовольчих товарів і сільськогосподарської сировини.

Оптові продовольчі ринки – це місце купівлі-продажу якісної сільськогосподарської сировини і продовольства оптовими і роздрібними торговельними підприємствами.

Наявність оптових продовольчих ринків дозволяє:

- підвищити економічну ефективність розподільчої мережі за рахунок оптимізації вантажопотоків;
- підтримати вітчизняного товаровиробника;
- раціонально використовувати сховища і складські приміщення, скорочувати втрати продукції й витрати обігу;
- легалізувати тіншову торгівлю і тим самим збільшити надходження податкових відрахувань до бюджету держави;
- здійснювати жорсткий контроль за якістю товарів;
- своєчасно забезпечувати суб'єктів ринку інформацією про попит і пропозицію в регіоні;
- створювати нові робочі місця.

Продукти, що поставляються в місто через такі ринки, обходяться покупцю значно дешевше, ніж за схемою постачання продовольством, що склалася через значну кількість посередників.

Основні завдання створюваних оптових продовольчих ринків включають наступне:

- відновлення міжрегіональних господарських зв'язків, що дає можливість здійснювати інформаційну взаємодію всіх ринків;
- формування цінової політики, що полягає у визначенні та встановленні такої ціни, яка, з одного боку, достатня для покриття виробничих витрат, а з іншого – прийнятна для споживача;
- протидію проникнення на продовольчий ринок кримінальних структур.

Оптовий продовольчий ринок відрізняється

від оптово-роздрібних ринків наступними особливостями:

- він припускає розвинену інфраструктуру, і реалізація продукції на ньому здійснюється в обсязі не менше певного мінімуму (один ящик, один мішок, тощо);
- фізичні особи на оптовий ринок не допускаються;
- всі операції, зокрема банківські, щодо збору податків та інше здійснюються за безготівковим розрахунком із застосуванням нових форм фінансових операцій.

У виробника, який працює на оптовому ринку, з'являється можливість отримання прибутку не за рахунок підвищення ціни, а за рахунок збільшення товарообігу, що служить стимулом для нарощування обсягів виробництва та реалізації.

Залежно від спеціалізації оптові продовольчі ринки можуть бути універсальними і спеціалізованими. Універсальні ринки найбільш поширені, особливо при невеликих обсягах передбачуваних операцій. Залежно від призначення можна виділити оптові продовольчі ринки для продавців, метою яких є збут досить великих партій сільськогосподарської продукції.

На оптовому ринку передбачається павільйонно-секційна організація торгового процесу. Місцем проведення оптових торгів є торговий зал оптового ринку. Право продажу оптових партій товарів номенклатури оптового продовольчого ринку надається зареєстрованим на ньому продавцям за умови пред'явлення ліцензії на ведення торговельної діяльності й документів, які підтверджують якість реалізованих товарів.

До учасників торгів на оптовому ринку відносяться:

- власники товарів (виробники, оптові підприємства, посередники) або повноважні представники, які мають право проведення торгових операцій на ринку в якості продавців;
- роздрібні торговельні та інші підприємницькі структури, що мають доступ на оптовий ринок у ролі покупців;
- персонал оптового ринку, який бере участь у формуванні торгових операцій безпосередньо в товарних секціях. Персонал ринку не має права здійснювати операції чи втручатися в процес ведення торгів.

Усі відносини підприємницьких структур, що діють на оптовому продовольчому ринку з його адміністрацією, будуються на основі договору оренди.

До продажу на оптовому продовольчому ринку допускаються товари, що пройшли перевірку

якості. Якість товарів повинна відповідати вимогам діючих ГОСТів, ТУ і підтверджуватися сертифікатами відповідності якості.

До обов'язків адміністрації оптового продовольчого ринку входить забезпечення відповідних умов для торгів, не втручання у процес їх ведення, здійснення контролю за дотриманням правил торгівлі, створення відповідних умов для роботи співробітників і державної інспекції з торгівлі, якості товарів і захисту прав споживачів, органів санітарно-епідеміологічного нагляду, комітету із стандартизації й метрології, адміністрації району, міста, представників громадськості.

Висновки. Основним елементом інфраструктури аграрного ринку є оптові продовольчі ринки, оскільки вони відіграють провідну роль у

мережі постачання продуктів харчування від виробника до споживача, маркетингового майданчика цивілізованого формування цін на основі попиту і пропозиції, є об'єктивною передумовою формування оптових партій і переміщення товарних потоків продовольства, в тому числі на експорт. Відсутність оптових ринків продовольства є однією з причин недостатньої ефективності сільськогосподарського виробництва та його низької конкурентоспроможності.

Створення мережі оптових ринків продовольчої продукції сприятиме виведенню з тіні та легалізації товаропотоків сільськогосподарської продукції, в тому числі вирощеної особистими сільськими господарствами, прозорому формуванню ціни на основі попиту та пропозиції.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Белявцев М.І.* Інфраструктура товарного ринку: навч. посіб. / М.І. Белявцев, Л.В. Шестопалова – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 410 с.
2. *Економічна енциклопедія: в 3 т. / [відп. ред. С.В. Мочерний].* – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002. – Т. 3. – 2002. – 952 с.
3. *Єщенко П.С.* Сучасна економіка: навч. посіб. / П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – К.: Вища шк., 2005. – 325 с.
4. *Злупко С.М.* Перехідна економіка: сучасна Україна: навч. посіб. / С.М. Злупко – К.: Знання, 2006. – 324 с. – (Вища освіта ХХІ століття).